

*pitkäaikaisasunnottomuuden
vähentämishjelma 2008-2011*

16.10.2009, LAAJENNETTU TYÖRYHMÄ 4 TYÖKOKOUS

Yhteisöllinen integrointi – asuinaluelähtöiset toimintamallit

Valtakunnallinen asunnottomuusseminaari 2009

Puheenjohtajana palvelujohtaja Jukka Hampunen, Helsingin Diakonissalaitos
Alustus, Inkeri rehtilä, sosiaalityön lisensiaatti
Sihteeri Hanna-Kaisa Hoppania

Työryhmän kokous alkoi kahvittelemalla ja osallistujien lyhyen esittäytymisen merkeissä. Puheenjohtaja Jukka Hampunen antoi sitten puheenvuoron Inkeri Rehtilälle, joka toimi alustajana ja esitteli sosiaalityön lisensiaatintyönsä ”Inhimillinen toiminta asukkaiden tiloissa”.

Inkeri Rehtilä kertoi etnografisen työnsä aiheen liittyvän sosiaalityöhön, yhdyskuntatyöhön ja asuinalueisiin. Tutkimuksen kohteena on kolme erilaista asukastilaa, ja tavoitteena selvittää mitä merkityksiä inhimillisellä toiminnalla asukastiloissa on asukkaiden hyvinvoinnille. Rehtilä kertoi viettäneensä puoli vuotta kentällä, avoimissa asukastiloissa joita olivat puisto, kahvila ja asema. Hän tutki asukastiloissa säännöllisesti ja pidempään viihtyvien ryhmien arkista toimintaa. Avoimien asukastilojen asemaan liittyy kysymys rahoituksesta, joka on usein projektipohjaista tai nojaa yhdistystoimintaan. Riskinä Rehtilä mainitsi markkinaistumisen, joka voi uhata yhdistystoimintaa, sekä asukastilojen ”hätäkeskuksiksi” muuttumisen.

Asukastilassa asukkaiden näkökulmasta resurssin muodostavat tila ja siellä tapahtuva toiminta yhdessä. Rehtilän tutkimuksen taustalla on inhimillisen toiminnan teoria, ja asukastiloja tutkitaan omistamisen, tekemisen ja olemisen kannalta. Tilat näyttäytyvät yhteisöllisyyden, keskinäisen auttamisen ja asioiden hoitamisen paikkana. Asukkaat tulevat asukastiloihin ennen kaikkea tapaamaan muita asukkaita. Tilat tarjoavat myös erilaisia resursseja, työtä ja työllistymistä. Vapaaehtoista spontaaniakin työtä tehdään – Rehtilä huomautti, että tätä ei usein tuoda esille. Tiloissa myös roolit vaihtelivat, asukas ja työntekijä eivät aina heti erotu toisistaan sisään astuessa. Vaarana on myös että palkallisen ja vapaaehtoisen työn rajat hämärtyvät.

Keskeisin asukkaiden hyvinvoinnin tekijä on osallistuminen. Rehtilän tutkimus osoittaa, että asukastilojen tärkein merkitys asukkaiden hyvinvointiin on kansalaisuuden vahvistuminen elämäntilanteissa, joissa valinnanmahdollisuudet muuten ovat vähäisempiä. Asukastiloissa tullaan nähdyksi normaalina, sellaisena kuin halutaan. Vapaaehtoinen, autonominen toiminta on niissä tärkeää, asemalla esimerkiksi järjestetään eri juhlia, kuten perheissä. Rehtilän mukaan asukkaat muodostavat yhteisön ja puhuvatkin siitä. Asukastilat näyttäytyvät tärkeinä, joskin arkisina ja virallisessa palvelujärjestelmässä usein näkymättöminä, paikallisina käytäntöinä, joissa ihmiset osallistuvat itse oman elämän ja mahdollisuuksien sekä hyvinvoinnin kehittämiseen.

Inkeri Rehtilän (Powerpoint)-esityksen jälkeen oli keskustelun vuoro.

Rehtilän työtä kiitettiin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi, sen nostaessa esiin yhdyskuntatyön toimintamuotoja jotka näyttäytyvät keskeisinä, joskin usein unohdettuina ”ruohonjuuritason” toimintoina. Näitä matalan kynnyksen asukastiloja tulisi kehittää ja ylläpitää, sillä toiminta on kustannuksiltaan suhteellisen edullista ja kuten Rehtilän tutkimus osoittaa, niiden vaikutus tiloja käyttävien asukkaiden hyvinvointiin on merkittävä.

Jukka Hampunen kysyi Rehtilältä asunnottomien roolista asukastiloissa, ja tarkemmin keitä nuo asunnottomat asukastiloissa ovat. Rehtilä vastasi, ettei voi varsinaisesti vastata kysymykseen, sillä tutkimuksen näkökulmana on hyvinvointi, ja asukastilojen käyttäjien profilointi ei siihen kuulu. Asunnottomista kertynyt tieto tuli siten ikään kuin sivutuotteena. Rehtilä kertoi, etteivät asunnottomat heti erottuneet muista asukastilojen käyttäjistä, mutta ihmiset kertoivat sitten hyvinkin avoimesti tilanteistaan ja esimerkiksi asunnottomuudestaan.

Päivi Männistö kysyi, ovatko asukastilat todella matalan kynnyksen tiloja, vai muodostuiko siellä nokkimisjärjestyksiä tai muodostuiko tila ”tietyn jengin” paikaksi. Rehtilä kertoi asukastiloissa käyvien ihmisten itse käyvän keskusteluja siitä ketkä ovat niin sanotusti meitä. Yleisesti ilmapiiri oli avoin, mutta eri asukastiloissa tilanteet vaihtelivat. Seppo Saine huomautti, että eri yksiköissä kokemukset vaihtelevat ja kysymykseen siitä, ketkä tiloja käyttävät liittyy myös negatiivisia kokemuksia. Joka tapauksessa asukastilat mahdollistavat erilaisten kosketuspintojen synnyn. Tähän Rehtilä huomautti oman tutkimuksensa keskittyvän niihin, jotka käyvät asukastiloissa säännöllisesti, ja näkökulman olevan heidän.

Jukka Hampunen toi esille sen, että tilojen pysyvyys vaikuttaa toimintaan sitoutumiseen. Jos koetaan, ettei toiminnan jatkuvuudesta ole varmuutta, sitoutuminen on vähäisempää.

Heli Akila kertoi asuntola-asukkaiden asumisen virallistamisen (vuokra-asunnoiksi muuttamisen) olevan merkityksellinen tekijä asukkaiden kotoutumisessa, ja vaikuttavan suhtautumiseen asuinalueeseen. Tähän Hampunen lisäsi, että piispakin aamun puheessaan sanoi asumaan oppimisen ottavan aikansa. Akila painotti arkisen auttamisen tärkeyttä. Rehtilä mainitsi myös ympäristön ennakkoluuloista ja kertoi, että asukastiloissa tutkijana koki rankaksi seurata vierestä asunnottomien tilanteita. Kuitenkin hän myös havaitsi asunnottomuudesta selvinneiden auttavan asunnottomia. Sanna Koomi kysyi, mikä on yhdyskuntatyöntekijän rooli asunnottomien auttamisessa, ja Rehtilä vastasi yhdyskuntatyöntekijällä olevan kyllä yhteyksiä, mutta ei usein varsinaista apua tilanteeseen.

Jukka Hampunen puhui Kuopion toimivasta ympäristötyöstä ja painotti alueellisia ja rakenteellisia eroja. Pekka Kortelainen korosti erilaisten toimintamallien vaikuttavan yhdyskuntatyössä, ja ympäristön suvaitsevaisuudenkin vaihtelevan alueellisesti.

Inkeri Rehtilä puhui asukastupatoiminnan pienimuotoisuudesta ja asumisen tuen näyttäytyvän eri rooleissa; asukastuvan *kautta* saadaan apua.

Jukka Hampunen veti keskustelun päätökseen toteamalla Rehtilän alustuksen olleen erittäin mielenkiintoinen, ja että pitkäaikaisasunnottomuuden ongelmiin on haussa sellainen malli, jota voitaisiin soveltaa kaikkialla.